

Interview met Pieter Langeveld, geboren 29 juli 1923 Leiden, 15 februari 2019

II KORTE INHOUDSOPGAVE INTERVIEW

- p. 1-3 Buurt en huis geboorte, vader
- p. 4-7 Kerkelijk, school, huis
- p. 8-10 Overlijden vader, eerste werk, school
- p. 11-15 Avondschoon, tekenaar, tewerkgesteld Frankfurt/Oostenrijk, goede Duitsers
- p. 16-18 Werken bij MEB, MEOB in Oegstgeest
- p. 19-21 Kennismaking, familie vrouw, jong gezin
- p. 22-23 Verhuizen naar Oegstgeest, wat vroeger anders was
- p. 24-26 3 oktober vieren, werk vrouw
- p. 27-28 Vakanties, heden.

I-1: Waar bent u geboren?

G: In Leiden.

I-1: En waar?

G: Waar? In de Biltonstraat [19a], in de Kooi.

I-1: In de Kooi. En wat is uw vroegste herinnering?

G: Vroegste herinnering? Ja. Wat wij deden buiten: knikkeren, touwtjespringen. Dat deden we met elkaar, met de hele straat. Maar dat zie je niet meer. Want als ze thuiskomen van school dan gaan ze gelijk van tah tah tah tah [maakt repeterend gebaar met handen]. En wij gingen vroeger spelen, buiten. Knikkeren, en de meisjes springtouw.

I-1: En u bedoelt dat kinderen tegenwoordig achter de computer of andere...?

G: Als ze thuis komen gaan ze achter de computer.

I-2: Toen u naar school ging, ging u dan twee keer per dag naar school, kwam u dan tussen de middag thuis?

G: Nee, je kreeg boterham mee.

I-2: Je kreeg boterhammen mee?

G: Ja.

I-2: Ook op de lagere school?

G: Ook op de lagere school. En als je een keer niet kreeg, dan moet je even naar huis. Want dat was op de Herensingel, en dat was vlakbij.

I-1: U ging naar de lagere school op de Herensingel, vanuit de Kooi. En dan wil ik het even eerst even hebben over het gezin, over uw vader en moeder. Wat kunt u over hen vertellen?

G: Nou, wat wilt u weten?

I-1: Waar kwamen zij vandaan? En wat deed uw vader? Wat deed uw moeder?

G: Mijn vader was meubelmaker. En hij werkte bij de Padox in Warmond. Dus die moest elke dag op de fiets naar Warmond, van de Kooi, en dan 's avonds terug. En mijn moeder is ook in Leiden geboren. En vroeger moest een vrouw, als ze getrouwd was, werken in huis. [Gerrit Langeveld, geb. Leiden 21-5-1895, trouwde 27-9-1922 Lena van Dissel, geb. Leiden 10-3-1898]

I-1: Thuis werken?

G: Ja, thuis werken.

I-1: Had ze daarvoor wel een baan gehad, voordat ze trouwde?

G: Nee, nee, nee. Dat was toen niet. Nee.

I-1: En heeft u nog herinneringen aan opa's, oma's?

G: Ja, opa. Want die moest elke dag van de Kooi helemaal naar de Sterrenwacht lopen, want een fiets had hij niet. Want daar werkte hij. En hij had dan een radiodistributie. Want we hadden geen radio, geen telefoon, niks. Maar wel een radiodistributie. En dat was toen mode. En die had opa. Dus dan:

het weekend mochten we dan bij opa. En oma die was ook heel mooi. Ja, die zorgde voor de kinderen. [Opa Johannes van Dissel, geb. Leiden 13-5-1869 als zoon van Adam van Dissel en Maria Elisabeth Nestel, overl. 29-10-1942 Haarlemmerweg 11, was gehuwd met Elisabeth van der Steen, geb. Leiden 19-12-1873, overl. 10-2-1957; opa Pieter Langeveld was al overleden op 12-12-1920, oma Jacoba van Strien 3-3-1929]

I-1: En uw opa en oma woonden vlak bij u in de Kooi?

G: In hetzelfde huis.

I-1: In hetzelfde huis!

G: Ja.

I-1: En waren dat de ouders van uw vader of van uw moeder?

G: Van mijn moeder. [Na het huwelijk van Lena van Dissel op 27-9-1922 ging Gerrit Langeveld inwonen bij haar ouders Johannes van Dissel en Elisabeth van der Steen en hun gezin, Bilitonstraat 19a, tot ca. 1933]

I-1: En hoe zag dat huis eruit aan de Bilitonstraat? Qua kamers, waar kwam je binnen, weet u dat nog?

G: Een lange gang. En dan liep je daar de keuken in aan het eind. En dan heeft het een kamer en een zitkamer en een slaapkamer en een voorkamer. En die voorkamer werd meestal gebruikt voor als iemand overleden is om hem daarin te zetten. Van de familie.

I-2: En was er dan ook nog een etage boven?

G: Ja. Want daar woonde mijn tante. En ik woonde op zolder.

I-1: En hoeveel personen totaal woonden er in dat huis?

G: [Telt hardop] Ik denk acht of negen.

I-1: En at u ook samen, iedere dag?

G: Nee, bij mijn moeder. Want we hadden boven een afdelinkje voor ons.

I-1: Voor het gezin?

G: Voor het gezin. En daar had ze een klein keukentje. En daar maakte ze dan eten voor ons klaar. Want we aten niet altijd bij oma en opa.

I-1: En zij hadden een eigen keukentje?

G: Ja, ja, de helft van dat [wijst op eigen keukenblokje in zijn woonkamer, lacht].

I-1: Dat is een meter twintig of zo. U wijst naar uw eigen keuken nu. We hadden het al over de lagere school. Waar ging u precies naar de lagere school en hoe ging dat?

G: Naar de Herensingel, lopen.

I-1: En heeft u nog herinneringen aan de klas?

G: Nee, niet zoveel meer. Nee, ik had wel lang vrienden gehad van die lagere school, maar ja, op den duur gaat dat weg.

I-1: En de buurt: er werd op straat gespeeld, beschreef u net. Wat kunt u nog meer vertellen over de Kooi?

G: Nou, er was er een in die straat, in die Bilitonstraat, die vader die had meer geld. Dus hij had een step en hij had een Vliegende Hollander. Ik weet niet of u weet wat dat is?

I-1: Ik zal u zeggen: ik heb het op de computer opgezocht. Dat is zo'n ding met vier wielen.

G: Ja, om de beurt mochten wij dan een keer. Dan zei hij: "Ga jij nou een keer stappen door de straat en jij gaat dat"; dan mochten we dat doen. Want zelf hadden we dat niet. [lacht]

I-1: Dus dat was heel bijzonder?

G: Ja, dat was echt, ja, je ging met elkaar om. En knikkeren en alles.

I-2: Had u nog broertjes en zusjes?

G: Nou, ik heb een broer, die is 13 jaar jonger. [Johannes, geb. kort voor 15-8-1936] Toen stierf mijn vader, op 38-jarige [lees: 42-jarige] leeftijd. Ja, en toen was mijn broertje een jaar. [Gerrit Langeveld overleed 17-8-1937 in het Academisch Ziekenhuis]

I-1: Dus u heeft nooit met uw broertje op straat gespeeld?

G: Nee, nee, het leeftijdsverschil was te veel te groot.

I-1: En heeft u nog herinneringen aan burenen?

G: Ja, ik weet het niet meer. Ja.

I-1: Hoe ging u met de buren om?

G: Nou, helpen. Als het nodig was, dan kon je altijd naar de buren.

I-1: En voor wat kon je naar de buren toe, bijvoorbeeld?

G: Als je wat nodig had of wat dan ook, of je wou wat, ja, je had wat klusjes nodig. Want mijn vader kluste veel. Ja, dat was gewoon, dat je de buren hielp.

I-1: En weet u nog, u vertelde in het voorgesprek over een katholieke familie.

G: Die naast ons woonde. Ja, dat klopt.

I-1: Die hulp kregen.

G: Ja, die kregen dat. Die stikten van de schuld. En dat werd betaald en na 9 maanden werd een kindje geboren. En dat wisten ze. Maar dat was in die tijd normaal. Men was veel meer kerkelijk dan nu.

I-1: En men kreeg ook hulp van de kerk als het moet?

G: Als het nodig was.

I-1: En uw gezin, waar u uitkomt, was dat kerkelijk?

G: Nou, Hervormd. Ik ben wel naar de zondagsschool geweest. Dat was toen, de zondagsschool.

I-1: En naar de kerk, iedere week?

G: Nou, af en toe eens een keer, maar niet eh nee. Wel naar de zondagsschool.

I-1: En wat deed u op de zondagsschool, weet u dat nog?

G: Nou, dan kreeg je bijbellezingen en zo.

I-1: En op school? Was daar nog aandacht voor de bijbel?

G: Nou, niet zo, nee. Want ik was op een openbare school. En dan was het niet zo. Want je had katholieke scholen, je had hervormde scholen. Maar ik was dan op de gewone school.

I-2: U vertelde dat uw moeder thuis werkte, voor het gezin zorgde. Als u nou als lagere school-leerling uit school kwam, hoe kwam u dan de deur binnen?

G: De deur binnen? Die deur was open.

I-2: Die was niet op slot?

G: Nee.

I-2: Touwtje eraan?

G: Nee, ik kon gewoon binnen hoor. Het werd niet op slot gedaan.

I-2: En dat was eigenlijk in de hele straat zo? U kon bij een andere ook zo binnenlopen?

G: Ja ja.

I-1: U kijkt even op uw papiertje.

G: Ja. Het was ook dat de melkboer kwam aan huis. De melkboer, de bakker, de schillenboer. Want er werden schillen opgehaald voor het varkensvoer. En later mocht dat niet meer.

I-1: Waarom niet, weet u dat?

G: Ja, dat was niet zo best voor de varkens.

I-2: En de kolenboer, was die er ook?

G: Wat zegt u?

I-2: De kolenboer?

I-1: Hoe werd het huis verwarmd?

G: Ja, kolen of antraciet. Ja. Eén kamer.

I-2: En wat gebeurde er als hij dat kwam brengen?

G: Nou, dat ging meestal in de schuur.

I-1: U had nog een schuurtje bij het huis?

G: Ja, beneden, bij oma en opa. Die had ook nog een soort schuurtje, ja. Daar werden dan de eierkolen of de antraciet neergelegd.

I-2: Maar u zegt: één kamer in huis was verwarmd?

G: Ja.

I-2: Alleen beneden?

G: Ja, de zitkamer, en boven een, waar wij woonden.

I-1: De tweede zitkamer.

G: Ja.

I-2: Maar uw zolderkamertje, waar u sliep, was niet verwarmd?

G: Nee, nee, want de ijspegels hingen aan het dak. Boven mijn bed dus. [lacht]

I-2: Boven uw bed?

G: Ja, ik sliep op de zolder. Nou, dan zag ik de ijspegels hangen.

I-1: Fris.

I-2: Daar was je aan gewend?

G: Ja.

I-1: En een badkamertje, of een eh...?

G: Badkamer: wat is dat? Nee!

I-1: Hoe ging dat, wassen?

G: In een teil gewassen.

I-1: In een teil.

G: En dat water gooide je niet weg, want daar spoelde je het toilet mee door.

I-1: Kijk, ja.

G: Of je ging je kleding wassen.

I-1: Ook in dat water?

G: Ook in dat water. En dan ging het pas weg.

I-1: En hoe zag de wc eruit dan?

G: Nou, dat was een plank met een gat erin.

I-1: En waar was die?

G: Boven en beneden.

I-1: Er waren er twee?

G: Ja.

I-1: Een plank met een gat.

G: En er zit geen trekker, van dat het water door kan stromen. Dus dat water dat bewaarde je dan in een emmer, dan gooi, spoelde je mee op.

I-1: Ja.

I-2: Maar er stond geen emmer meer onder, onder dat gat? Hij was wel aangesloten op een riool?

G: Nee, ja, die was wel aangesloten.

I-1: U vertelde in het voorgesprek dat u op een gegeven moment ook verhuisd bent naar de Haarlemmerweg.

G: Haarlemmerweg, ja.

I-1: Wanneer was dat ongeveer? Hoe oud was u of zat toen nog op school?

G: Ja, dan was ik nog op school.

I-1: Op de lagere school?

G: Ja, want mijn vader was nog niet overleden. En die moest [zin niet af]. Het was korter naar Warmond dan vanuit de Kooi, want dat was verder weg. En het was een beter huis.

I-1: Beter in welk opzicht?

G: Nou, dat het netter was en, ja.

I-1: En hoe zag het huis eruit? Heeft u daar nog herinneringen aan? En de buurt?

G: Ja, toen vonden we dat allemaal gewoon. Dat is, nu zeggen ze: "Ik moet dit en ik moet dat", maar dat was toen niet.

I-1: Wat bedoelt u met: dat vonden we heel gewoon?

G: Nou, nu is het van: ik moet een tv hebben, ik moet dit hebben, ik moet dat hebben. Maar toen bestond er geen tv, er bestond geen radio, geen telefoon.

I-1: En ging u daar ook weer op straat spelen?

G: Ja, natuurlijk.

I-1: En hoe zag die buurt er daar uit? Want de Haarlemmerweg is best wel lang.

G: Ja, de Sumatrastraat daar achter [dit lijkt een herinnering uit de Kooi, niet van de Haarlemmerweg e.o.] en dan ging je daar. Tikkertje spelen of ja.

I-2: Want de Haarlemmerweg, zat u, welk stuk van de Haarlemmerweg woonde u nou? Welk nummer?

G: Nummer elf.

I-2: Dus het was dicht bij de stad?

G: Dicht bij de stad. Ja.

I-2: Vlak bij de Marepoort?

G: Nee, bij de Mare. Ja.

I-1: U kijkt weer even op uw blaadje.

G: En een keer per week, dan ging je de hele week ging je boodschappen doen, in de winkel. Want dan kon je ook een half pond suiker hebben. Al die kleine, dat kon allemaal. En aan het eind van de week dan was de loonuitbetaling, en dan werd er betaald. En dat was overal. Je ging betalen.

I-2: En die winkels: dat was de bakker? De melkboer?

G: Nou, die kwamen aan huis.

I-2: Die kwamen aan huis.

G: En als je dan suiker nodig had, en andere dingen, dan ging je naar de winkel. Maar dan kon je ook een half pond suiker krijgen.

I-1: En waar was die winkel waar u heen ging?

G: Aan het eind van de straat, van de Bilitonstraat. Je had er ook een in de Kooipark.

I-1: In het Kooipark, ja. En dat was een kruidenier?

G: Dat was een kruidenier, ja.

I-1: En u moest ook boodschappen doen?

G: Ja, ik moest ook boodschappen doen, ja.

I-1: En ging dat lopend?

G: Ja, want een fiets had ik niet.

I-1: Een fiets had u niet, nee.

I-2: Kunt u zich nog herinneren hoe oud u was toen u uw eerste fiets kreeg?

G: Toen was mijn vader overleden. Die kreeg ik.

I-1: Ach, ja.

I-2: En toen veranderde er voor u heel veel?

G: Ja, toen moest ik van school af.

I-1: Ja, u vertelde: u zat op de mulo.

G: Ja, en moest ik eraf.

I-1: Toen uw vader overleed, toen moest u eraf.

G: Ja, meewerken. Anders hadden we geen inkomen. Dat is nu wel anders. [lacht]

I-1: Ja, dat is veranderd.

I-2: En waar bent u toen gaan werken?

G: In het Museum van Oudheden.

I-2: Daar kon u zo beginnen?

G: Ja.

I-2: En wat bent u gaan doen?

G: Gipsafgietsels. Als we een pul hadden en daar mankeerde een stukje aan, dan moest ik dat stukje in het gips doen en dan werd hij heel gemaakt.

I-1: Hoe bedoelt u met een pul? Een beker?

G: Een beker, ja.

I-1: Een oude beker? Een antieke?

G: Een antieke beker.

I-1: Dus u moest dingen eigenlijk restaureren?

G: Restaureren. En later ben ik bij een particulier gegaan en werd ik technisch tekenaar. Want toen zat ik ook op de mulo 's avonds, op de MSG.

I-1: En hoe kwam u bij dat werk bij het Museum van Oudheden?

G: Door een kennis.

I-1: Door een kennis.

G: Een kennis van mijn ouders.

I-1: Ja.

G: Die had daar connecties mee en en zo ben ik eraan gekomen.

I-1: En waar werkte u, waar was die werkplaats waar u ...?

G: Bij het museum.

I-1: Bij het museum, bij het museum op het Rapenburg?

G: Op het Rapenburg.

I-2: Aan de Papengracht daarachter?

G: Ja, de achterkant. Ja.

I-1: En weet u nog wat het verdiende?

G: Een rijksdaalder.

I-1: Een rijksdaalder per?

G: Week.

I-1: Per week?

G: Ja.

I-2: En dat kreeg u dan als geld in uw handen, in een zakje?

G: Ja, je kreeg het zo. En dan ging de ene gulden naar mijn moeder, want die kreeg dan minder. Ik verdiende nou, dus zij kreeg minder.

I-2: Van wie kreeg zij dan geld?

G: Van de instelling.

I-2: Oké.

I-1: Steun?

G: Ja, instelling. Nee, dat was van de gemeente. [Burgerlijk Armbestuur?]

I-1: Van de gemeente?

G: Ja.

I-1: Ja. En zo kwamen jullie rond?

G: Ja. Zo kwamen we rond; wel moeilijk, maar we kwamen er.

I-1: Want toen uw vader overleed, toen had u al een broertje. Dus toen bleven jullie met z'n drieën over.

G: Met z'n drieën over ja.

I-1: En uw broertje was natuurlijk heel klein.

G: Ja. Die was een jaar.

I-2: Was er toen al iets van een bewaarschool of een kleuterschool? Weet u dat nog?

G: Ja.

I-2: En hoe oud moest je daarvoor zijn?

G: Vier jaar geloof ik, dan ging je naar de kleuterschool. Ook op de Herensingel.

I-2: En toen kreeg uw moeder wat meer de handen vrij?

G: Ja [lacht]. Maar dat was de kleuterschool aan de Herensingel.

I-2: Daar bent u ook op geweest?

G: Ja, ik bedoel: daar ging je dan wel heen.

I-2: En was dat een school voor jongens en meisjes samen of was het apart?

G: Ja, nee, samen.

I-2: Wel samen. En de lagere school dan? Was de lagere school ook samen?

G: Wat ik weet wel. Alleen de mulo niet.

I-2: Dat was alleen jongens?

G: En de meisjes-mulo die was op de Breestraat.

I-2: Oké.

I-1: En u ging naar de, waar was die?

G: Ik ken de naam, weet ik niet meer.

I-1: Nee.

G: Het was daarachter.

I-1: Oh, maar dat geeft niet.

G: Ja.

I-1: Heeft u nog herinneringen aan de mulo, aan vakken die u leuk vond of leraren?

G: Nou nee. Ik ging over van de derde naar de vierde en toen moest ik van school.

I-1: Ja.

G: Toen moest ik werken.

I-2: En toen bent u later naar de avondschool gegaan. Zat daar veel tijd tussen?

G: Nee. Dat was werken bij het museum en 's avonds naar de avondschool. Ja.

I-2: En toen heeft u toch uw diploma gehaald?

G: Van de MSG wel, van de mulo niet meer.

I-1: U vertelde: u ging leren voor tekenaar.

G: Elektrotechnisch tekenaar.

I-1: Elektrotechnisch tekenaar. Wat is dat precies?

G: Nou, u doet een schakelaar aan, dan heb je licht. Maar die leiding moet wel daarheen. Dus nou, dan moet je indelen. Daar is een lampje, daar is een schakelaar. En daar moet je een leiding leggen en daar moet je een leiding. En dat moet je op tekening zetten. Dat de installateur het kan doen.

I-1: Dus dan moet je veel van elektriciteit weten?

G: Ja; dat leer je dus op de avondschool.

I-1: En hoe vaak ging u naar de avondschool?

G: Elke avond.

I-1: Vijf keer per week?

G: Ja.

I-1: En daar leerde u. Kreeg u nog huiswerk mee?

G: Nee, nou ja, soms. Dan moest je ook thuis nog effentjes nakijken of wat dan ook.

I-1: Ja, dus er waren ook leerboeken?

G: Ja, dat wel.

I-1: En vond u het interessant wat u daar leerde?

G: Ja, want dat dat ging steeds beter.

I-1: Dat ging steeds beter, dat tekenen.

G: Ja, dat ging steeds beter.

I-2: En daar heeft u ook uw vak van kunnen maken?

G: Ja.

I-2: Kunt u daar nog wat over vertellen?

G: Ja, wat eh?

I-2: U bent weggegaan bij het museum.

G: Ja.

I-1: En toen gaan werken voor een particulier.

G: Een particulier, ja.

I-1: En wat bedoelde u daarmee?

G: Die had een elektrotechnisch bureau.

I-1: O, toen ging u al elektrotechnisch tekenen, ja, ja.

G: Ja.

I-1: En toen?

G: En toen?

I-1: Daarna, bedoel ik.

G: Daarna kwam de oorlog.

I-1: Zullen we het daar nu eerst over hebben?

G: Het maakt mij niet uit.

I-1: Ik wil nog zeggen: als u het te vermoeiend vindt, als u wilt even stoppen, dan moet u het altijd zeggen. Of als er een bepaalde tijd is dat u weg moet.

G: Ja.

I-1: Hoe laat?

G: Om 12 uur is het eten geblazen. Hij loopt 20 minuten voor hoor [wijst naar de klok]. [Hilariteit]

I-1: Dat is slim, dat halen we wel hoor, meneer Langeveld, geen probleem. De oorlog. Zullen we toch even kijken, even snel uitrekenen: u was 17 toen de oorlog uitbrak.

G: En in '43 werd ik naar Duitsland [zin niet afgemaakt, maakt sissend geluid en gebaar].

I-1: Hoe ging dat? U kreeg een briefje in de bus?

G: Ja, je moest gekeurd worden. Dus die dokter keek en: je bent goedgekeurd.

I-1: Hij keek alleen maar?

G: Ja. Je kon er toch niks tegen doen. Ja, dus toen ben ik naar Duitsland gegaan. En in Oostenrijk terechtgekomen. Ja, en daar heb ik gelukkig goede Duitsers ontmoet.

I-1: En wat voor werk moest u daar doen?

G: Ook dat.

I-1: Elektrotechnisch tekenen?

G: De indeling van vliegtuigen, Messerschmitt.

I-1: Met andere Nederlanders?

G: Nou, er was een Nederlander, die was in Oostenrijk. Die kon geen Duits, dus moest ik daarheen. Want hij kon niks, hij begreep niks. Dus toen moest ik naar Oostenrijk, want ik sprak wel Duits; moest ik hem helpen. Maar voor de rest waren het allemaal anderen: Duitsers en Oostenrijkers. Maar ik heb geboft.

I-1: U heeft geboft. Kunt dat vertellen?

G: Ja, het was de Messerschmitt-fabriek in Frankfurt en die zou gebombardeerd worden, maar ze bombardeerden de barakken.

I-1: De slaapvertrekken?

G: Ja, de slaapvertrekken, dus dat was allemaal weg. Toen waren er nog barakken met Russen; die moesten eruit en daar liep het ongedierte langs de wand. Dus daar ging ik niet in. En toen zei een Duitse piloot: "Joh, kom maar bij mij. Dan kom je bij mij eten en dan slaap je bij mij".

I-1: In Frankfurt?

G: Ja, die heeft me wel geholpen.

I-1: U heeft hulp gekregen.

G: Ja, en dan zeggen ze wel: "Duitsers zijn allemaal slecht, ze zijn allemaal zo", maar dat is niet waar. Echt niet. Anders had ik hier niet gezeten hoor.

I-1: Nee. En hoelang bent u daar geweest?

G: Tot na de oorlog.

I-1: Dus van '43 tot de bevrijding?

G: Ja, ja.

I-1: Dat is lang van huis.

I-2: Bent u tussendoor nog thuis geweest?

G: Een keer; mijn been moest geopereerd worden.

I-2: Had u een ongeluk gehad?

G: Ja, een ongeluk, maar dat was wel goed. En toen moest ik weer terug en toen moest ik daar in Frankfurt overstappen. Ik dacht: Stik, ik rijd gewoon door. En toen kwamen ze steeds bij mijn moeder controleren waar ik was. En toen heb ik dus een briefje gehad van de firma, naar mijn moeder gestuurd, en toen kwamen ze niet meer; ze wisten dat het goed zat.

I-1: Ja. Ze dachten dat u de benen had genomen?

G: Ja. Maar ik heb geboft. En ik kwam in een hotel terecht dus; ik kreeg alles. Ik snapte er niks van. Maar nou bleek ik heel erg op haar zoon te lijken, dat het net was of haar zoon binnenkwam.

I-1: Sorry dat ik u onderbreek, maar u heeft het nu over Oostenrijk, toch?

G: Ja, Oostenrijk, waar ik heen moest.

I-1: Waar u heen moest?

G: En in dat hotel, ik kreeg alles. Ik mocht dit, ik snapte er niks van. Maar nu bleek: ik leek zoveel op haar zoon en die was aan het vechten aan het oostfront.

I-1: De zoon van de mevrouw van het hotel? Ach.

G: Ja, de eigenaresse. En die had ook een dochter en die had, hoe heet dat, een winkel met allerlei spulletjes, en die kreeg dan wel een bon, want je kreeg vroeger bonnen en dan zei ze: "Geef mij die bonnen, maar als je [klok slaat, onverstaanbaar] dan kom je maar." Ik denk: nou, dan bof ik toch.

[lacht]

I-1: Dan boft u.

G: Zo ben ik ook hierheen gekomen, want daar in Frankfurt was op een gegeven moment: waar moesten we nou heen?

I-1: Toen de barakken waren gebombardeerd? [Nee dus, hij bedoelt terugtocht]

G: Nou, zeiden de Duitsers: "Je moet die kant heen, naar het noorden, daar zitten de Amerikanen, en niet naar het zuiden, want daar zitten wij".

I-1: Dat zeiden de Duitsers?

G: Ja. Wat dat betreft heb ik geboft.

I-1: U heeft het nu over de bevrijding, toen u op weg naar huis ging?

G: Ja.

I-2: Hoe was dat in 1945? Dan kom je na twee jaar weer terug; was er nou nog veel veranderd toen u thuiskwam?

G: Ja, het was heel anders. Ik bedoel: ik was twee jaar weggeweest. Ik had dat niet meegemaakt. En ik had alleen wat ik aanhad. Voor de rest had ik niks meer.

I-2: Maar de mensen hier hadden honger gehad.

G: Ja.

I-2: Had u dat ook?

G: Nee, daar niet! [Wel?] aardappels gestolen en tegen de wand van de kachel plakken, heb je gebakken aardappeltjes. Ja hoor.

I-2: Trof u nog oude bekenden aan die u twee jaar niet gezien had? Oude vrienden?

G: Nee, nee, want die waren ergens anders.

I-1: En uw werk, heeft u dat weer opgepakt toen u terugkwam?

G: Ja.

I-1: Bij dezelfde werkgever?

G: Kon ik daar weer terecht om te beginnen. En zijn vrouw die was Duitse [grinnikt].

I-1: In Leiden?

G: Nee, in Oegstgeest.

I-1: In Oegstgeest?

G: Ja hoor, maar ik ben er dus goed doorheen gerold. Er zijn er meer hoor, die er goed doorheen gerold zijn. Ik ben niet de enige. En ze moeten niet zeggen dat álle Duitsers rot-Duitsers waren. Want er zijn genoeg Duitsers die de Nederlanders geholpen hebben. Echt. Maar, het is een hele andere tijd. Als ik nou naga: vroeger, als kind, buiten spelen, boodschappen doen en zo en 's winters ijsschots bij de deur en dan belletje trekken, dan dondert die ijsschots de gang in. En dan stond je daar verder ha ha ha [lacht hard].

I-1: Kattenkwaad!

G: Ja, en dan zie je een agent en dan wist je niet hoe gauw je weg moet komen [onverstaanbaar]. En eertijds zei je meneer en nu is het Jan.

I-1: Dat is ook veranderd, ja.

G: Ja, er is heel wat veranderd. De kinderen ook. Je kunt niet zeggen: wij deden het zo, want dat snappen ze niet. Echt niet. Ik zie het aan mijn kleinkinderen, die snappen niet hoe dat vroeger was.

I-1: Nee.

G: Echt niet. Het is helemaal anders.

I-1: Ja, en meer welvaart.

G: Ja, ze hebben toch van alles. Als je geen Nikes hebt, dan...

I-2: Maar toen u na de oorlog terugkwam hadden alle mensen niks, denk ik.

G: Nee, ik had alleen wat ik aan had.

I-2: En hoe ging het toen, hoe kwam het weer tot leven?

G: Nou, dat is gewoon, je moest wel.

I-2: Hoeveel uur per week werkte u bijvoorbeeld?

G: Dat was toen 40 uur per week.

I-2: 40, en niet op zaterdag? Had u op zaterdag al vrij?

G: Zaterdagmorgen ook werken.

I-1: En waar was uw werkplek precies?

G: Nou, ik heb toen twee jaar gewerkt in Amsterdam, bij de gemeente.

I-1: Bij de gemeente Amsterdam, na de oorlog?

G: Ja, en daarna ben ik weer bij meneer [onverstaanbaar].

I-2: Bij de M.E.O.B., vertelde u de vorige keer?

G: Ja, bij de M.E.O.B., ja.

I-1: Ja, maar die bestond na de oorlog nog niet, met die naam.

G: Bij de M.E.O.B., nee, de M.E.B.: Marine Elektronisch Bedrijf.

I-1: In Oegstgeest dus? En wel al op die plek bij de A44? [aan Haarlemmerstraatweg]

G: Ja, en later [per 1 april 1978] is het optische [onverstaanbaar] uit Wassenaar [Maaldrift] naar Oegstgeest gekomen en toen heette het M.E.O.B., Marine Elektronisch Optisch Bedrijf.

I-1: O ja, en waar bestond uw werk uit daar?

G: [maakt tekengebaar]

I-1: Tekenen, maar wát tekende u?

G: Boten; de indeling.

I-1: Boten indelen. Bedoelt u onderzeeboten of andere boten?

G: Boten, kruisers, jagers, onderzeeboten, alles.

I-1: Ah zo, en dan de elektriciteit indelen?

G: En ook het apparaat. Waar kan dat staan? Moet het daar staan? En dan moet je dus indelen.

I-1: Wat bedoelt u met het apparaat? De motor?

G: Nee, nee, de elektronische apparatuur: radar, sonar.

I-1: En daar heeft u flinke tijd gewerkt. Is uw werk nog veranderd, als u nou naar het begin kijkt en naar het einde?

G: Nou nee. Je moest goed indelen.

I-1: Goed indelen?

G: Ja. Ja, ik heb daar 40 jaar gewerkt; nee, 38 jaar.

I-1: 38 jaar. Ik heb het even opgezocht. Het was vroeger de grootste werkgever van Oegstgeest.

G: Van Oegstgeest, ja.

I-1: Dus u had veel collega's.

G: Ja, dat waren een heleboel mensen hoor.

I-1: En hoe zag uw werkplek er daar uit?

G: Ik had een kantoortje, want ik was chef tekenkamer.

I-1: U was chef tekenkamer, dus u moest ook mensen aansturen?

G: Ja.

I-1: Maar u was niet gelijk chef, natuurlijk.

G: Nee, ik moest eerst zelf ook tekenen. En met elkaar: jij doet dit en jij doet dat. En later ben ik chef geworden.

I-1: En toen u chef was, tekende u toen ook nog?

G: Nou, af en toe als het nodig was. Maar meer van: "Dat moet gebeuren, hoe doen we dat, dat jij dat moet doen".

I-1: En wie was weer uw chef?

G: Mijn chef?

I-1: Ja, wie zei wat u moest delegeren?

G: O, dat was, ja. Dat was een burger en een militair, een overste. Die hield ons in de gaten.

I-1: U moest tekenen; bent u ooit ook boten gaan bezoeken om te kijken?

G: Ja, natuurlijk.

I-1: Hoorde dat bij uw werk?

G: Ja, dat hoorde bij mijn werk.

I-1: Als het [werk] klaar was?

G: Nee, voordat je begint. Kijken hoe het eruitziet. Want je kan van een tekening [kijken], maar in de praktijk is het toch wat anders.

I-1: En waar moest u dan heen reizen?

G: Naar Den Helder of naar Goeree-Overflakkee, Nieuwe Waterweg en zo. Waar een schip lag. Daar moest ik heen.

I-1: Met de trein?

G: Nee, een auto had ik niet, met de trein. En dan had ik natuurlijk weer ruzie.

I-1: Ruzie?

G: Ik mocht eersteklas reizen, maar de tekenaars tweedeklas. Dus als we met een paar, ging ik ook tweedeklas. Nou, en dan was het later inleveren en dan kreeg je je geld terug. En dan: "Waarom ga je niet eersteklas zitten?" Zeg ik: "Omdat ik met de mensen mee wil reizen". Dan ga ik toch ook tweedeklas; schiet op. Ja, ik heb nogal veel ruzie met die militairen gehad.

I-1: Echt? Over geld, zegt u nu.

G: Nee, over behandelen.

I-1: Kunt u een voorbeeld geven?

G: Er was een militair, die was altijd kwaad op het ministerie: "Dat gedonder daar!" en: "Ze doen maar!" En dan schopte hij zijn bureau in elkaar.

I-2: Echt waar?

G: Ja. Na een poosje werd hij overgeplaatst naar ...het ministerie.

I-1: Van Defensie?

G: Van Defensie. Ik zeg tegen hem: "Zeg, weet je nog dat je je bureau in elkaar geschopt hebt?" "Piet", zegt hij, "als ik niet meega dan word ik ook niet meer bevorderd. Dus ik moet wel". Nou.

I-1: Dat waren marinemannen?

G: Ja, marine.

I-1: En werkten er zo na de oorlog ook vrouwen?

G: Ja, er werkten er wel op de tekenkamer.

I-1: Op de tekenkamer ook, als tekenaar, tekenares?

G: Ja.

I-1: Over vrouwen gesproken, u was getrouwd?

G: Ja.

I-2: Kunt u ons nog vertellen hoe u uw lief heeft leren kennen; u heeft ons dat de vorige keer verteld?

G: Op de kermis.

I-2: Op de kermis.

G: In '45, in Leiden.

I-1: Was het de 3 oktober-kermis of een andere?

G: De bevrijdingskermis.

I-2: En hoe ging dat toen?

G: Nou, er was daar iets en daar moest je een kwartje ingooien, maar ik had geen kwartje. En toen vroeg ik: "Heb jij nog een kwartje?" Nou ja, en toen zijn we aan het praten gegaan en zo is het gekomen. Ja.

I-2: En hoe ging dat, dan heb je een eerste date gehad, en hoe gaat dat daarna dan?

G: Ik denk dat het gewoon is. [stilte]

I-2: Hoe heeft u elkaar de keer erna gezien, waar?

G: In Leiden en in Oegstgeest. Zij woonde in Oegstgeest.

I-1: U hoe heette ze?

G. Hoe ze heet? Maria Nieuwenhuizen. [stilte] Ja, zij woonde in Oegstgeest. [dochter van Dirk Nieuwenhuizen, overl. 21-3-1963, en Jannetje Hamet, overl. 17-12-1990]

I-1: En u woonde toen nog in Leiden?

G: In Leiden.

I-1: Maar later bent u ook naar Oegstgeest verhuisd?

G: Ja, ook naar Oegstgeest verhuisd.

I-1: Maar op een gegeven moment bent u verloofd; hoe ging dat?

G: Gewoon, verloofd. [stilte] We gingen gewoon verlovten; klaar.

I-1: En trouwen?

G: Trouwen in de kerk.

I-1: Waar?
 G: In de Warmonderweg, in Oegstgeest.
 I-2: De Pauluskerk?
 G: De Pauluskerk.
 I-1: Had uw vrouw hetzelfde geloof als u?
 G: Ja, hetzelfde, Hervormd.
 I-1: Hervormd.
 G: Maar ze ging ook niet zoveel naar de kerk.
 I-1: Was het [geloof van de aanstaande] nog belangrijk voor uw moeder, denkt u?
 G: Nee hoor, nee.
 I-2: En voor haar [van de aanstaande vrouw] ouders?
 G: Ook niet.
 I-2: En bent u nog om haar hand gaan vragen of was dat toen niet meer?
 G: Nee, dat was toen niet meer. [lacht]
 I-1: Nee?
 I-2: Hoe ging het dan wel?
 G: Nou gewoon, dan praatten we met haar ouders, zo van: "We willen graag verloven en trouwen". Klaar.
 I-2: En had u toen ook een woning?
 G: Een woning? Nee, nog niet.
 I-2: Waar bent u gaan wonen, toen u getrouwd was?
 G: Toen kreeg ik een huis van de marine in, hoe heet het nou weer, in Leiden, Kanaalweg.
 I-1: Kanaalweg.
 I-2: Dus uw werkgever heeft het mogelijk gemaakt...
 G: Ja, die zorgde voor een huis. En dan moest je dus een bepaald salaris verdienen, anders kwam je er niet in. En toen later zijn we gaan ruilen met Oegstgeest. Zij wilden naar een appartement en wij wilden een heel huis.
 I-1: Dus aan de Kanaalweg was niet een heel huis; was het een gedeelte?
 G: Het was een appartement.
 I-2: Woningruil, wanneer was dat? Ja, ik zit te denken: dat woord heb ik heel lang niet meer gehoord. Maar dat kon toen nog.
 G: Ja, dat kon toen nog.
 I-2: En welk jaar hebben we het dan over, welke tijd?
 G: Nou [stilte].
 I-2: Had u al kinderen bijvoorbeeld?
 G: Ja, ja, twee dochters.
 I-2: Die zijn op de Kanaalweg geboren?
 G: Ja, Kanaalweg ook. Nee, er zijn een hoop dingen die je vergeet.
 I-1: Dat soort details.
 G: Ja, details.
 I-1: Maar u weet nog wel dat u verhuisde naar Oegstgeest?
 G: Ja.
 I-1: En dat was een heel huis.
 G: Nee, geen nieuw huis, een oud huis.
 I-1: Een heel huis bedoel ik.
 I-2: Een eengezinswoning.
 G: Ja.
 I-1: En hoe was die overgang naar Oegstgeest; was Oegstgeest heel anders dan Leiden?
 G: Ja, de kinderen vonden het geweldig. Die konden door de tuin. [lacht] En dat kon daar in het appartement niet. Die vonden het prachtig, met een tuin.
 I-1: En de buurt, was die anders dan de Leidse buurt waar u vandaan kwam?
 G: Ja, dat was heel anders.

I-1: Wat was het verschil?
 G: Het was er rijker.
 I-1: Rijker?
 G: Ja, dat kon je echt merken.
 I-1: Hoe merkte u dat?
 G: Nou, ze hadden meer, het ging makkelijker.
 I-2: En gingen uw dochters dus dan ook naar een andere school?
 G: Ze gingen naar, hoe heet dat, in Oegstgeest. Eh. Nou, ik ben die naam kwijt.
 I-2: Was het nog de lagere school, of al middelbare school?
 G: Ja, lagere.
 I-2: Want dat moet dan voor de kinderen ook even wennen geweest zijn. Andere klasgenootjes.
 G: Ja.
 I-2: Hoe vonden ze dat?
 G: Nou, ze hebben geen last gehad. Nee.
 I-2: Gewoon nieuwe vriendinnen?
 G: Gewoon nieuwe vriendinnen.
 I-2: En u kreeg nieuwe burens.
 G: En daar hebben we altijd mee geboft. Goede burens, leuke burens. Ja. [stilte]
 I-1: U kijkt even op uw blaadje.
 G: Ja, wat vroeger ook was: als kinderen gingen trouwen, bleven ze dicht bij de familie wonen. Mijn opa en oma [ook], die woonden in die straat en in die straat. En dat is later heel anders geworden. Ging ik dus daar en daar heen.
 I-2: Waar wonen uw kinderen nu?
 G: Heb er een nog, een is overleden. En die ander woont in Heerde, bij Zwolle.
 I-2: Dat is een eindje weg.
 G: Ja. En die ander woonde in Nieuw-Vennep; daar woont mijn schoonzoon ook en de kleinkinderen. [lange stilte, kijkt op blaadje]
 Ik weet wel, op het platteland was het anders. Dan moesten in de vakantie de kinderen de boeren helpen. Dat moest. Als je vakantie had, dan gingen de kinderen de boer helpen en dan kregen ze gratis aardappelen, voor thuis.
 I-1: Dat was in Leiden zo? Ik bedoel, bij de boeren buiten Leiden?
 G: Ja, Nieuw-Vennep of daar het platteland, want mijn schoonzoon die zei dat: "Wij moesten vroeger bij de boer gaan werken met vakantie". Ja, dat was overal daar. Dus dat is anders dan in de stad. [kijkt weer op lijstje] En dan de muntmeter he.
 I-1: De muntmeter?
 G: Ja, elektriciteit. De meter, daar moest je een munt ingooien, dan kreeg je elektriciteit. Dus als je geen munten had, kreeg je ook geen licht.
 I-1: Ja, dat heeft u meegemaakt, dat het donker bleef?
 G: Ja. Nee, de muntmeter.
 I-1: Maar er was altijd wel een muntje?
 G: Ja, daar zorgden we wel voor.
 I-2: Was het een koopmuntje of gewoon een stuiver? Wat voor muntjes gingen daar in?
 G: Nou, ja, weet ik niet meer uit mijn hoofd. Maar gewoon een muntje waarmee je ook normaal betaalde. Een stuiver of een dubbeltje. En dat gooide je er dan in.
 I-1: U verhuisde naar Oegstgeest met uw vrouw en kinderen. En uw moeder, was zij er toen nog?
 G: Ja, in Leiden. Die was hertrouwd. [Lena van Dissel hertrouwde in december 1950 met Dirk van Leeuwen, overl. 19-5-1968; zij overl. 12-11-1978 in Robijnzicht]
 I-1: En waar woonde zij?
 G: Haarlemmerweg, daar in de buurt. Want daar woonde hij [=nieuwe man] en toen is zij erbij gegaan. [Dirk woonde Haagweg 40, Lena Haarlemmerweg 11]
 I-1: En kwam u nog vaak in Leiden, toen u in Oegstgeest woonde?
 G: Nou, als ik naar mijn moeder moest.

I-1: Als u naar uw moeder ging.

G: Maar voor de rest kwam ik niet meer zoveel in Leiden. Ik had daar niks te zoeken. Nee. Wat moet ik daar?

I-2: In uw jonge jaren, toen u verkering had, ging u dan weleens samen uit?

G: Ja, naar dansles. We waren goud.

I-2: Mm, dansles? En waren er dan ook gelegenheden waar je kon dansen zonder les?

G: Ja, op de dansschool aan de Pieterskerkgracht. Ik weet niet of die er nog is.

I-2: En muziek maken of muziek luisteren?

G: Naar concerten gingen we, in de Stadsgehoorzaal. En dansen he, we waren goud.

I-2: Goud.

I-1: Dan ben je heel goed.

I-2: Ja, drie diploma's toch, of vier?

G: Ja.

I-2: En waren er in die tijd ook bals?

G: Nou ja, die waren er weleens, maar daar gingen we niet zo gauw heen. Nee.

I-1: En 3 oktober, vierde u dat?

G: Ja, altijd.

I-1: En hoe?

G: Gewoon, met elkaar. Met haar vriendin en man, met z'n vieren gingen we door de stad. En vroeger kreeg ik van m'n tantes een paar stuivertjes en dan kon ik naar de kermis. Een vriendin van mijn vrouw haar man, hij ging met een kaartje de kermis op en dan ging hij iets verder en dan gaf hij het kaartje door het hek en dan ging ik. En dan gingen we alle vier op één kaartje.

I-2: Het kermisterrein was afgesloten?

G: Ja!

I-2: Oh, tegenwoordig loop je er zo in, maar dat was toen nog niet. En waar was die kermis toen?

G: Op het Schuttersveld.

I-2: En daar stond dus gewoon een hek omheen?

G: Ja, een hek. En dan ging hij naar binnen en iets verderop gaf hij ie hem aan ons en dan...[lacht]

I-2: Het kaartje werd niet gescheurd [lacht].

G: Nee.

I-1: En wat voor een attracties waren er dan?

G: Ja, van alles. Zweefmolen, draaimolens, noem maar op.

I-2: En wat vond u nou het leukste?

G: Het leukste? Nou, ik kon niet zo tegen draaien, dus ...

I-2: Spookhuis samen met uw vriendin of zo [ha ha].

G: Ja, het spookhuis gingen we ook wel in.

I-2: En film, bioscopen, waren die er? Ging u daar weleens heen?

G: Ja, dat deden we weleens.

I-2: En waar?

G: Trianon.

I-2: Breestraat.

G: Breestraat. Of de Luxor. Ja. Ligt eraan wat voor een film er was en waar die was.

I-2: En dan ging uw geliefde mee?

G: Ja, dan gingen we samen.

I-1: Ook vanuit Oegstgeest nog, of niet meer?

G: Ja, ja, soms wel. Maar dat verwaterde.

I-2: Ja, want als je nou in Oegstgeest woont en je hebt twee kleine kinderen, en je wilt 's avonds een keer uit, hoe moet je dat dan doen? Wie paste er dan op?

G: Oma; die woonde ook in Oegstgeest.

I-1: De moeder van uw vrouw?

G: Ja, die woonde in de Regentesselaan, nee, in De Kempenaerstraat.

I-1: In de winkelstraat daar.

I-2: En wat had uw vrouw voor een opleiding gedaan?

G: Mulo en een secretaresseopleiding, typen, alles. Ze werkte bij een accountantskantoor. Ze heeft bij het ministerie gewerkt. En toen gingen we trouwen en toen werd ze ontslagen.

I-1: Ja, zo ging dat he.

G: Dat was zo vroeger.

I-2: Hoe vond ze dat?

G: Rottig, want ze had ook geen pensioen. Want er was dus tekort. Dan moest je langer werken. Nou ja, dan moet je niet trouwen. Nou ja, dat was toen.

I-2: Dus aan u was de taak als de heer des huizes om het allemaal goed voor elkaar te krijgen?

G: Ja. Daarom zeg ik: nu is het zo dat we allemaal moeten gaan werken, en toen werd ze ontslagen.

I-1: Is er nog iets wat u wilt vertellen?

G: Nee, volgens mij heb ik het meeste wel gehad. Muntmeter heb ik ook gedaan?

I-1: Muntmeter, ja.

G: En geen douche. Maar in een teil.

I-2: En een washandje.

G: Nee, voor de rest heb ik niks.

I-1: Ik heb nog wat. U bent op een gegeven moment gestopt bij het M.E.O.B., met uw werk.

G: Ja.

I-1: Was er toen al sprake van dat men naar Den Helder moest?

G: Nee, ik was toen 62 jaar, met vervroegd pensioen. Daarna zijn ze naar Den Helder gegaan.

I-1: Dus dat heeft u niet meer meegekregen?

G: Nee.

I-1: En hield u nog contact met collega's, daarna?

G: Ja, weleens contact, en er woonden er natuurlijk een heleboel in Oegstgeest. En als je dan wat ging winkelen, dan zag ik die en die en die, ja.

I-1: Maar nu woont u weer in Leiden.

G: Ja, ja. In Oegstgeest was geen plek. Mijn vrouw had liever in Oegstgeest gezeten, maar ja. Dus mijn vrouw was in Warmond, Liduina. Nou, en ze is overleden en toen ben ik hier terechtgekomen.

I-1: Voelt u zich nou een Leidenaar?

G: Neeeee, wat heet nou een Leidenaar! Moet je Leids prrraten, o jaha [beetje schampere toon]!
[gelach]

I-1: Nou, u kunt het wel!

G: Nee, hou op alsjeblieft, schei uit, glibber!

I-1: En uw ouders, voelden zij zich Leidenaar dat u weet?

G: Die waren echte Leidenaars, ja.

I-1: Geboren en getogen?

G: Ja.

I-1: En hun familie, de grootouders? Weet u dat?

G: Ja. Nou, m'n grootvader [moeders kant] weet ik niet, want die heet Van Dissel en dat was 'sz' [dus Diszel] en dat is echt een Duitse naam. Dus of hij nou voorouders van Duitsland heeft, dat wisten we niet. Maar hij was wel in Nederland geboren, dus. Maar omdat hij vroeger 'sz' zei, dat schreef hij ook. Nou, dacht ik, dat is echt Duits. Later werd dat dubbel s, maar toen was het sz. [De naam Van Dissel, de schrijfwijze met sz komt niet voor, is Leids tot in ieder geval het begin van de 18^e eeuw]

I-1: En bent u ooit weer terug geweest naar Frankfurt, naar Duitsland?

G: Ja, maar dat was heel anders.

I-1: Dat was veranderd?

G: Ja, veranderd. Een keer met de vakantie en toen zijn we er doorheen gegaan. Oostenrijk wel.

I-1: Naar het hotel?

G: Daar zijn we ook nog wel een keer geweest, ja.

I-1: Hoe was dat?

G: Ja, het was toch wel weer een leuke herinnering.

I-1: Waren er nog mensen die u kende?

G: Nee, ja, die mevrouw die eigenaresse, maar voor de rest: nee.

I-1: U ging op vakantie naar Duitsland vroeger?

G: Naar Oostenrijk.

I-1: Naar Oostenrijk. Met het hele gezin of later pas?

G: Nee, later gingen we samen veel naar Oostenrijk, naar de bergen, wandelen.

I-1: Wandelen in de bergen. En ging u als gezin vroeger op vakantie, met uw dochters?

G: Ja, hier in Nederland.

I-1: Hier in Nederland, en waarheen?

G: Limburg, Overijssel, Gelderland.

I-2: En hoe verbleef u daar dan?

G: In een vakantiehuis.

I-2: Vakantiehuisje, dan huurde u een huisje. Dan verhuisde het hele huishouden naar het huisje?

G: Ja.

I-1: [tegen I-2] Had jij nog wat, een vraag?

I-2: Ik kan het op dit moment niet zo bedenken.

I-1 [tegen G] Wilt u nog iets vertellen?

G: Nee, voorlopig niet. [gelach]

I-1: Zullen we dan stoppen? O, ik heb nog een vraag: u heeft daarboven, wat is het, een soort ets hangen, een tekening, van een rad. Van een watermolen, kan dat? [leest tekst op] Heimatverein Bruchweiler. Wat is dat?

G: Dat is een dorp, waar we vakantie vierden.

I-1: In Oostenrijk of...

G: Nee, in Duitsland. En daar kon je dus wandelen, door de bossen en alles. [in de Eifel]

I-2: Ja, mij schiet iets te binnen: zijn er nog oude foto's, waarvan u zegt: dát vind ik leuk om te laten zien.

G: Nee, er is maar één foto, met mijn ouders [wijst naar gezinsfoto, zwartwit, op tv-meubel].

I-2: En daar staat u op met uw broertje?

I-1: Dat is in '37, gok ik dan, omdat uw broertje nog klein is.

G: Ja, maar voor de rest heb ik geen foto's.

I-2: Dat was ook niet in die tijd he?

G: Nee. Nu maken ze constant foto's. Mijn dochter uit Heerde ook; die heeft iedere keer hele bossen met foto's.

I-1: Okay, dan wil ik u hartelijk danken voor het gesprek.

G: Graag gedaan. En als het nodig is, dan hoor ik het wel.